17

I. N. S.

DISPUTATIO INAUGURALIS
De
CEPHALALGIA,
Quam
Indultu Gratioſ. Fac. Med. Lipſienſis,
SUB PRÆSIDIO
VIRI Nobiliſſimi, Ampliſſimi, Excellentiſſimi
atqve Experientiſſimi
DN JOHANNIS Bohn/ Ph. & Med. D.
Anatom. & Chirurg. Prof. Publ. longe celeberrimi
Facult. Med. Aſſeſſ. graviſſimi,
Dn. Patroni, Præceptoris & Promotoris ſui æternum colendi,
PRO LICENTIA,
Impetrandi Summos in Arte Medicâ Honores,
examinandam proponit
M. CHRISTIAN JOHANN Lange/ Peg.
Med. Baccal.
Die XVIII. Maji, Anno M DC LXXX.
H. L. Q. C.

LIPSIÆ,
Literis JOH. GEORG.

J. J.

Prooemium.

QVanqvam aliàs qvotidiana vileſcant, & qvæ rara ſunt ſaltim amentur; non potui tamen qvin affectum maximè freqventem omniq; die notandum, nempe Cephalalgiam, eligerem pro materia hujus meæ Diſſertationis. Tantum profectò abeſt ex crebrioribus obſervationibus nauſeam mihi fuiſſe obortam, ut potius eædem illæ me invitarint ad penitiorem earum conſiderationem. Qvod ſi enim non jucunditatem tantùm, ſed & utilitatem ſectamur, atq; iis potiſſimum gaudemus, qvæ multum proſunt, exiſtimo me qvoq; in hac materia reperiſſe, qvod meæ intentioni ſatisfacere poſſit: Delector ſanè, qvotieſcunq; unius rei adeo multifarias eſſe cauſas, capitisqve dolorem in tam diverſis morbis obſervari, nunc in febre, nunc extra eam, in paſſione hyſterica, malo hypochondriaco, à crapula, in alvi obſtructionibus &c. nec minus remedia inter ſe adeo diſcrepare, video. Delector ſcilicet non morbo, qvi ſæpius commiſerationem & conſenſum meretur, præſertim ſi dolor vel atrox nimium vel diuturnior in Cephalæa fuerit, ſed potius harmonia ſeu convenien-

tia remedii cum eo, qvandocunq; qvæ optamus ſeqvuntur, inventumq; medicamentum qvaſi ad nutum & votum noſtrum operatur. Malui autem à facilior progredi ad difficiliora, cujus qvoq; veniam à Te, Lector Benevole, expecto, ſperans forte nec omnia à me hic dicta, Tibi adeo diſplicere poſſe. Faxit Deus Ter Optimus Maximusqve, ut hi cœteriq; conatus mei ſub ejuſdem gratioſa directione ad optatum deducantur ſcopum.

§. I.

CEphalalgia, qvam pertractandam mihi propoſui, vox eſt origine græca compoſita ex κεφαλὴ & ἄλγος, ita ut ſimul & locum affectum denotet, ac ipſius morbi formale, idemqve ſit ac capitis dolor, Germanis Haupt-Schmertzen oder Kopff-wehtagen.

§. II.

Sub nomine eqvidem capitis vulgò comprehenditur totum illud qvod vertebris colli incumbit; adeoqve aures ſimul, oculi, nares, lingva palatum, dentes, &c. tanqvam partes ad caput referuntur. Verum in tali ſenſu neutiqvam vox illa capitis mihi venit; removentur enim ac è numero capitis dolorum excluduntur ab omnibus autoribus dictarum partium ſenſationes triſtes, peculiaribusqve inſignitæ nominibus, ſeorſim tractantur otalgia ſive aurium dolor, odontalgia dentium dolor, & ſi qvis oculis buccisve aut palato, &c. ab inflammatione vel alia cauſa dolor accidit.

§. III.

Adeoqve remotis his intelliguntur hoc loco illæ tantùm partes, qvæ cranio circumſcribuntur hocqve tegunt, pericranium puta, ac ipſa cutis cum muſculis ſubjectis, & intra cranium concluſæ membranæ, nervi, cerebrum ac cerebellum, cum principio medullæ oblongatæ.

§. IV.

Sed & in his dolor admodum variat, nec ſemper unum eundemqve locum occupat, ita ut non malè in particularem ac univerſalem diſtingvi poſſit. Qvandoqve enim vertex tantùm, vel frons, vel occiput, vel ſinciput, qvandoqve verò dimidiatum qvaſi caput dolet, & ſic ſpeciali nomine hemicrania dicitur. Qvid per ovum, nucem, clavum, galeamqve intellexerint veteres vide ap. Foreſtum. Lib. 9. obſ. 62. In univerſali autem dolor

lore capitis omnes inſimul afficiuntur partes, anteriores pariter ac poſteriores, ſuperiores atqve laterales.

§. V.

Parum interim refert, ſive in ipſo capite hæreat doloris cauſa, ſicqve morbum conſtituat per eſſentiam, ſive in alia parte plus minus remota reſideat, ſicqve morbum producat per conſenſum; in utroqve ſiqvidem caſu revera ipſum caput affectum eſt.

§. VI.

Præterea ſunt alii qvi differentiam qvandam annotant inter Cephalalgiam accidentalem & habitualem, hanc ſemper vitium aliqvod chronicum præſupponere, illam ſine prævia diſpoſitione à cauſa qvadam externa v.g. ambulatione in ſole, commotione corporis nimia, aut à crapula nimiaqve vini ingurgitatione excitari poſſe ſtatuunt. Habitualis iterum dicitur continua vel intermittens, illa ſine ulla ferè intermiſſione afficit ægrum, hæc verò per certa intervalla ſolùm accidit; atqve hæc differentia non tantùm à tempore, ſed & ab ipſa cauſa dependet, cujus rationem ipſe dolor ſtrictè ſeqvitur.

§. VII.

Omnium autem optima mihi videtur diviſio, qvæ ab ipſa doloris natura deſumitur; cujus maximam eſſe differentiam qvotidiana nos docet experientia. Alius ſiqvidem dolor eſt ardens, alius gravativus, alius lancinans, alius tenſivus, alius pulſatorius, alius tandem mixtus; De qvibus ſingulis ſeorſim agendum nobis erit, ac demonſtrandum in qvonam ratio formalis differentiæ eorum conſiſtat.

§. VIII.

Primum de dolore capitis ardente. Hic inflammationum proprius eſt, adeoqve tam in partium externarum, eryſipelate v. g. capitis, qvàm internarum, videlicet meningum inflammatione obſervatur; in his ſiqvidem affectibus ejusmodi dolor percipitur qvalis in ambuſtionibus partium aliàs notatur, ab analogiâ itaqve hujus cum illo dolore ardens dicitur: Es hitzt und brennt im Kopffe.

§. IX.

Dolor verò gravativus eſt, qvi percipitur in gravedine, vel ante ejus invaſionem, nec aliam moleſtiam inducit, præterqvam qvod pondere qvaſi premat ipſum cerebrum; Id noſtrates egregiè exprimunt qvando in eo conqveruntur: der Kopff ſey ihnen ſchwehr.

 §. X.

§. X.

Sed dolor lancinans ſeu punctorius acutiſſimus eſt, & in ſcorbuticis potisſimum ac lue venerea correptis annotatur; tum enim puncturæ & roſiones vehementer cruciant ægros, non aliter ac ſi terebra perfoderetur caput, à noſtratibus effertur ſtechen und reiſſen im Kopffe.

§. XI.

Tenſivus in hyſtericis pasſionibus vel ventriculi doloribus, item in malo hypochondriaco ac convulſionibus diaphragmatis accidit; in qvibus affectibus, ſi attentus qvis fuerit, tenſio ejusmodi illo præciſè in loco, ubi nervi è thorace atqve abdomine in cranium aſcendunt, obſervari poteſt, diciturqve es ziehet und ſpannt im Genicke.

§. XII.

In dolore autem Pulſativo æger cum inſigni dolore conjunctam percipit pulſationem, non modo circa tempora, ſed in ipſa cerebri ſubſtantia, vocaturqve hic affectus Germanicè das klopffen und pochen im Kopffe & familiare admodum ſymptoma eſt in febribus ardentibus, ac morbis ex ira & excandeſcentia ſpirituum natis.

§. XIII.

Tandem & dolor aliqvis mixtus eſt, ſed varius; nunc enim ardens cum pulſante, nunc gravativus cum tenſivo, nunc lancinans ac pulſatorius &c. concurrunt, qvatenus ſcilicet cauſæ plures in eodem ſubjecto ad producendum dolorem combinantur.

§. XIV.

Conſiſtit autem in genere omnis dolor in ſenſatione moleſta, qvæ ipſa qvo major eſt eò magis acutum dicimus dolorem, qvo minor eò mitior doloris gradus eſt: Cumqve Subjectum ejus adæqvatum organicum ſint fibræ partium mobiles primarium verò ſpiritus, qvatenus hi ipſi in fibrarum poris habitantes præter naturam commoventur & afficiuntur, hinc manifeſtum eſt, aliter magisqve affici membranoſas & nervoſas partes, aliter qvæ minus tales ſunt.

§. XV.

Excitant illam moleſtiam variæ cauſæ, qvarum aliæ internæ ſunt, qvæ in corpore habitant, aliæ externæ qvæ ab extra adveniunt, pro qvarum cauſarum diverſitate, diverſitas qvoqve doloris oritur, qvam in antecedentibus theſibus annotavimus.

§. XVI.

§. XVI.

Porrò harum aliæ ſunt proximæ & immediatæ, aliæ remotæ & mediatæ. Proxima eſt, qvæ immediatè capitis dolorem producit, remota eſt qvæ interveniente adhuc alia cauſa media ad producendum affectum concurrit.

§. XVII.

In ardente itaqve dolore cauſæ externæ poſſunt eſſe variæ, omnia ſcilicet qvæ ſpiritus in fervorem rapiunt, eorumqve affluxum copioſiorem ad caput promovent; v. g. vulnera ac contuſiones hujus membri, item æſtus ac radii ſolares.

§. XIIX.

Internæ verò ſunt inflammationes vel externarum partium vel internarum. In externis notisſimum eſt præter furunculos eryſipelas capitis, in qvo cum inſigni dolore notabiliter & in momento qvaſi externæ partes ſurſum elevantur, ac intumeſcunt cum rubore. In internis capitis partibus inflammatio meningum, peculiari nomine phrenitis dicta, obſervatur, ubi præter dolorem acutisſimum æſtus inſignis ac tandem deliria concurrunt.

§. XIX.

In hoc ergo jam dictæ cauſæ omnes conveniunt, qvod dolorem producant acutisſimum, dolente enim parte affluunt ſpiritus copioſiores & cum majore impetu, ut ſcilicet illam doloris cauſam removeant, cum autem ſint actu ignei qvid aliter conſeqvi poteſt, qvàm intenſus ardor.

§. XX.

Rem ſe ita habere docent præ aliis ipſius inflammationis cauſæ antecedentes: nempe ex aduſtione v. g. vel contuſione &c. primum ſpaſmus oritur, ſeu contractura fibrarum, ob qvam ſangvini qvidem affluenti conceditur liberior acceſſus, collecto verò interdicitur refluxus, ſicqve neceſſariò ſeqvitur tumor, qvem immediatè ſpirituum copioſior affluxus comitatur atqve dolor acutisſimus.

§. XXI.

Dicis, ſi ſpirituum copioſior affluxus cauſa eſt unica doloris ardentis, fruſtra erit diſtinctio dolorum tradita, cum in omni dolore ſpiritus afflantur moveanturq; ad partem dolentem. Sed reſpondeo, verum qvidem eſſe in omni dolore ſpiritus affluere ad partem affectam ſed maximè

in-

inæqvaliter, in qvibusdam enim majore cum impetu affluunt, in aliis minore, atqve hinc illud dolorum diſcrimen oritur.

§. XXII.

Gravativus igitur capitis dolor cauſam proximam agnoſcit ſerum in poris & cavitatibus ſeu ventriculis cerebri ſtagnans, ibiqve repletione & diſtenſione ſenſationem ejuſmodi moleſtam atqve gravamen inducens. In affectibus ergò capitis catarrhalibus dictis communiter notatur.

§. XXIII.

Qvandocunqve enim ſerum præter naturam viſcidius eſt, obſtrui vias proprias ſuæ excretioni deſtinatas, tubulos nempe oſſis cribriformis, per qvos in ipſam narium cavitatem aliàs effundi ſolet.

§. XXIV.

Occaſionem huic vitio præbent omnes cauſæ externæ, qvæ M. S. & ſerum ſimul inſpiſſare poſſunt, uti ſunt aer ſiccior magis ac calidior, qvandoqve & frigidior, corporis commotio nimia, abuſus diaphoreticorum & diureticorum, purgantia præprimis ſic dicta hydragoga, &c. nempe in corporibus pituitoſis.

§. XXV.

Huic affectui gravativo capitis cognatus ille eſt, qvi in plethora obſervatur, ſtagnat ſiqvidem in hac qvodammodo ſangvis ut in omnibus ferè corporis partibus, ſic potisſimum in ipſius cerebri vaſis minoribus non modo, ſed etiam in ſinuum cavitatibus, qvæ qvantitate hac nimii cruoris repleta, ejuſmodi gravamen in capite referunt.

§. XXVI.

Doloris verò lancinantis ſeu punctorii cauſa proxima humorum eſt acrimonia, qvæ ad caput delata, maximè ſenſatas illas membranas pungendo, rodendo ac vellicando afficit, ſicqve moleſtisſimum & ſæpe numero diuturnum dolorem capitis producit.

§. XXVII.

Intelligo autem ſub humorum nomine nullos alios, præterqvam eos, qvi præter naturam Mæ ſangvineæ admixti ſunt: ita ut non neceſſum ſit cum Sylvio aliam in bile, aliam in ſucco pancreatico acrimoniam ſeorſim qværere. Cum enim hi ipſi humores & ex ſangvine ſeparentur, & cum eo iterum commiſceantur, non poſſunt, non omnes eâdem ſimul corripi acrimonia. Succum nervorum corruptum, cum non enti ſimillimus ſit Williſio relinqvam cæteriſqve ejus defenſoribus.

§. XXIIX.

§. XXIIX.

Enim verò acrimonia illa ſangvinis, qvam dixi cauſam hujus doloris, qvalis præciſè ſit, exacte determinare impoſſibile eſt; cum enim naturalis ſapor ſangvinis ⊖ſus ſit, multis autem modis ab hoc ipſo degenerare valeat præter naturam, ſaltim monendum eſt, ea vitia huc ſpectare, qvæ cum acrimonia conjuncta ſunt.

§. XXIX.

Atqve hæc acrimonia ſangvinis duplici potiſſimum ex cauſa oritur, nempe ab inſpiratis vel aſſumtis. Et inſpirata qvidem particulæ illæ ⊖inæ ſunt, qvibus aer nonnunqvàm præter naturam turget, qvæqve in pulmonibus Mæ. Sæ, cum hoc per reſpirationem communicantur; uti videmus illos qvi diuturnis navigationibus interſunt aut in maritimis locis habitant, ferè ſemper acrimonia ſangvinis ⊖ſa laborare, ideoqve communiter & endemice ſcorbuto vexari. Pariter ſe res habet cum iis, qvi fuſionibus metallorum ac præparationibus mineralium operam dant; hi namq; omni die Gas illud ⊕licum & arſenicale, ſive fumum metallorum acerrimum attrahunt; ita ut ab hac acrimonia inſpirata in iis M. S. tandem alteretur, hincq; dolor ac contractura artuum, malum incautis certiſſimum cum dolore capitis lancinante generetur.

§. XXX.

Aſſumta vero talia exiſtunt, acetaria, ſale conditæ carnes, piſces, &c. qvæ ſi freqventius qvotidiè aſſumantur, qvid mirum ſi talis acrimonia ſangvinis exinde naſcatur? Qvali victu cum delectentur Saxoniæ inferioris incolæ, in iſtis qvoqve ejusmodi acrimonia ſangvinis communiter obſervatur, idem præſtat potus acris, cerevíſia aceſcens, vinum acidum & auſterum, &c. uti qvivis facile in ſeipſo experiri poteſt ſuo damno.

§. XXXI.

Huic lancinanti dolori admodum ſimiles illi ſunt, qvi à vermibus intra cranium qvandoqve reſidentibus oriuntur, aut pus vel ſangvinem extravaſatum ibiqve collectum pro cauſa habent. In eo verò differunt, qvod paululum exqviſitior ac fixior magis deprehendatur dolor in his, qvàm in eo, qvi etiam ideò peculiari termino dolor rodens ac terebrans vocari poſſet.

§. XXXII.

Tenſivus è contra capitis dolor plerumqve ex nervi octavi paris ſpaſmo ſeu contractura violenta dependet; notum ſiqvidem eſt, par illud

ner-

nervorum octavum recentioribus, olim veteribus ſextum dictum, cordi & pulmonibus, ſtomacho, jecori atqve lieni nervos ſubminiſtrare, cum renibus autem, inteſtinis, utero, &c. intercedentibus plexibus nervoſis uniri; ideoqve in dolore præſertim acuto accidit, ut dolente unâ parte, reliqvæ qvandoqve condoleant non ſecus ac ipſum caput, nervorum principium.

§. XXXIII.

Ex hac itaqve nervorum connexione deducendæ ſunt omnes cephalalgiæ, v. g. qvæ in hyſtericis pasſionibus, in vertebrarum luxationibus, qvæ in doloribus ventriculi & lienis, item in nephritide &c. obſervantur. Paucis: omnis capitis dolor qvi in morbis convulſivis accidit, aut per conſenſum fit, huc debet referri.

§. XXXIV.

In ſpaſmum verò hos nervos rapiunt omnia qvæ ipſis moleſta ſunt. Et qvidem in corpore ſangvinis acrimonia, vermes, calculus &c. Extra corpus contundentia non ſolum, ſed etiam frigus externum, utpote qvod ſpiritus, tanqvam eorum naturæ igneæ contrarium, adeò horrent, ut fibras iſtas, qvas antea inhabitabant, deſerant, qvibus deſertis ſponte ſua ſe contrahunt fibræ ſpaſmumqve admittunt.

§. XXXV.

Præterea ſunt qvi halitus qvosdam ex partibus remotioribus aſcendere ad ipſum caput crediderunt, ita ut juxta Veteres qvosdam qvi ex utero aſcendunt, poſticam potisſimum capitis afficerent partem, qvi ex ventriculo anticam, qvi ex hepate dextram, ex liene verò ſiniſtram; vias qvoqve hisce halitibus diverſas asſignarunt, in dextro latere venam cavam, in ſiniſtro arteriam magnam, ex utero per medullam ſpinalem, ex ventriculo per œſophagum. Videatur inter alios Sennertus in Praxi.

§. XXXVI.

Cum autem fundamentum circulationis ſangvinis ex parte vias conceptas refutet & in genere doctrina halituum, qvam adhuc Sylvio placuiſſe inter Recentiores video, minùs benè fundata ſit, malo ſciens halitus præterire, præſertim cum omnis conſenſus qvi ab his deduci ſolet, felicius in connexione ſyſtematis nervoſi qværatur & inveniatur.

§. XXXVII.

De dolore pulſatorio capitis res magis manifeſta eſt, ſangvinis nempe motum vehementiorem ac rapidiorem pro cauſa proxima ac immediata magis habet; ita qvidem ut ſinguli ferè pulſus moleſtiam qvandam

in

inferant, ac dolorem in interioribus non minus capitis partibus qvam exterioribus circa tempora potisſimum, ubi ſcilicet arteriarum carotidum ramificationes externæ obſervantur, creent.

§. XXXIIX.

Hujus æſtuationis ſangvinis cauſa eſt ſpirituum vehementior ac rapidior motus, ſicut naturalis & æqvalis ſangvinis motus dependet à naturali ac ordinato ſpirituum affluxu. Notatur autem pulſatorius præprimis in febribus ardentibus, & iis, qvi irâ excandeſcere ſolent, in qvibus à concitatiori ſpirituum motu M. S. una cum reliqvis humoribus inſigniter commovetur.

§. XXXIX.

Aliter cum Williſio, Sylvioqve plures ſentiunt, ac potius fermentationem & efferveſcentiam ſangvinis à concurſu diverſorum ⊖ium, acidi puta ac alcali factam, pro cauſa orgaſmi ſangvinis habent. Verum liceat mihi pauliſper recedere ab autoritate Horum, rationemqve proponere, qvæ hanc fermentationem ſangvinis mihi ſuſpectam reddit.

§. XL.

Video namqve ⊖ſa inepta eſſe ad fermentationem, ideò qvod unita in his ⊖ia qvieſcant, qvia verò M. S. in ſtatu naturali perfectè ⊖ſa eſt, per conſeqvens fermentari neſcit. Et ne qvis exiſtimet in ſtatu præternaturali qvando inæqvalibus viribus concurrunt ⊖ia, efferveſcentiam aliqvam contingere, moneo ipſum fundamentum hujus ſententiæ lubricum eſſe & falſum. Qvi enim fermentationem ſangvinis credunt, ii non tam cauſam in ipſo ſangvine perfecto, qvàm in affuſis humoribus qværunt ac ſupponunt in chylo & lympha acidum, in bile alcali prævalere, atqve ex eorum concurſu oriri ſangvinis inteſtinum motum, blandiorem qvidem, ſi minus acria fuerint ⊖ia, ſi acriora, vehementiorem & cum efferveſcentia conjunctum.

§. XLI.

Qvod ſi talis efferveſcentia in ſangvine à ⊖inis oritur particulis, cur qvæſo extravaſatus ſangvis nulla ejus veſtigia exhibet, cum ad acceſſum aëris liberioris cœteros liqvores fermentantes potius commoveri videamus, & denegato eo fermentationem omninò impediri.

§. XLII.

Nempe ex hoc ipſo colligo vitalem eſſe fermentationem ſi qvæ in ſangvine eſt, ac conſeqventer ſpiritibus vitalibus deberi motum ejus tàm naturalem, qvàm exceſſivum.

§. XLIII.

Obſervamus ſiqvidem omnia qvæ in motum rapiunt ſpiritus, æſtuationem gignere; uti ſunt febres ardentes, iræ fervor, motus corporis vehementior, ſaltatio, eqvitatio, curſus velocior &c. Atqve in his omnibus ſi æſtuatio ſangvinis fuerit notabilior, dolor qvoqve pulſatorius deprehendetur.

§. XLIV.

Tandem præter recenſitas doloris ſpecies, datur qvoqve mixtus, qvi tamen pro ratione concurrentium cauſarum etiam diverſus eſt. Nunc ex ardente & lancinante dolor componitur, v. g. in febribus ſcorbuticis; nunc ardens eſt & ſimul pulſatorius in febribus ardentibus, vel inflammationibus capitis; nunc ardens & tenſivus in febribus cum convulſione conjunctis, vel à crapula, qvando ſcilicet à vino incaleſcit ſangvis, & unà gravato ventriculo per conſenſum caput afficitur.

§. XLV.

Præterea plures adhuc concurrere poſſunt cauſæ, ita ut ſæpe qvaſi decompoſitus & multiplex dolor dicendus ſit; uti enim in calculoſis ſi qvando calculus hæreat in uretere, dolorem primario rodentem ab aſperitate tranſeuntis calculi obſervamus; cui non rarò ſpaſmus ſupervenit, qvi ad crus ipſum ſæpius pergit; accedit præterea inflammatio cum intolerabili æſtu &c. ita qvoqve in eodem ſubjecto fieri poteſt, ut v. g. ex contuſione capitis, à lapſu vel fuſtigatione dolor oriatur primus, qvi omninò augetur à ſubſeqvente inflammatione, & imminente ſuppuratione ſangvinis extravaſati; accedente febre vulneraria idem ſimul fit pulſatorius imò & motibus convulſivis adhuc ſupervenientibus, tenſivus; qvorum ſanè omnium rationem habere debet, qvi talis ægri curam ſuſcipere, atqve cum laude gerere cupit.

§. XLVI.

Signa igitur cephalalgiæ accuratè penſitanda ſunt, & qvamvis tam ipſam doloris ſpeciem, qvàm cauſam externam cognoſcere ex qverela ægri facilè posſimus; melius tamen eſt antecedentia ſimul & connexa ſymptomata conſiderare; hoc enim pacto clarius ea omnia patent, in qvibus explicandis æger ipſe vel errat, vel deficit. Cum autem talium ſignorum fontes ſuperius exhibiti ſint fuſius, idcircò lubens hic eos negligo; res enim minus difficilis eſt.

§. XLVII.

De prognoſi ita cenſeo: nimirum ardens adeò capitis dolor ſæpe tranſit in deliria vel motus convulſivos: gravativus ex plethora pronunciat non raro hæmorrhagiam narium, ex catarrho coryzam: lancinans ex ſcorbuto plerumqve chronicus eſſe ſolet, ſi verò ſub veſperam qvotidiè exacerbetur extra febrem, luem veneream indicat: tenſivus ſi ab errore externo contingat, multum periculoſus non eſt, uti & pulſatorius, qvi commotionem corporis inſigniorem ſeqvitur. Deniqve in mixto qvo plures concurrunt cauſæ, hoc difficilior eſt curatio.

§. XLIIX.

Itaqve ad curam horum dolorum, ac primum qvidem ardentis, progredior. In qva non minus ad cauſam proximam qvàm remotam, ſi qvæ occurrit v. g. contuſio, vulnus &c. reſpiciendum eſt. Proximam verò ſupra dixi eſſe æſtuationem ab affluxu ſpirituum ortam, proinde omnia ea remedia qvæ inordinatum ſpirituum motum refrenant, maximo cum ſucceſſu in hoc affectu uſurpantur.

§. XLIX.

Compeſcunt hunc ſpirituum motum qvædam immediatè, qvædam verò magis mediatè; illa in ipſos agunt ſpiritus, eorum orgaſmum & impetuoſiorem motum qvaſi coërcendo & figendo; hæc verò occaſionem ſolùm removendo, à qva ſpiritus irritantur atqve alliciuntur.

§. L.

In prima claſſe reperiuntur opiata omnia atqve Φta, Φpurum, D☿iatum, arcanum duplicatum Mynſichti, &c. item ſuccinum, camphora, ſem. 4. frig. majora. Refrigerare enim hæc omnia poſſunt, qvatenus ſpiritus detinent atq; impediunt ſua viſciditate. Sic externe ſpir. vin. camphoratum, fl. 🜍is in vino decoctos, emulſiones papav. alb. amygd. amar. nucleorum perſicorum in dolore capitis ardentisſimo proficua obſervamus.

§. LI.

In ſecunda claſſe plura remediorum genera locum habent, juxta diverſitatem ſcil. occaſionalis cauſæ. Nunc enim V. S. hirudines, ſcarificationes, & qvæ nonnullis probatur arteriotomia convenit; qvando videlicet plethora anſam præbet ſtagnationi ſangvinis; Nunc verò ſudorifera, qvæ iterum diſcutiunt vel Eryſipelas vel inflammationem ipſam meningum. In eryſipelate capitis ſingulariter profuiſſe vidi ſpiritum florum ſambuci urinoſum, item Bezoarticum minerale, qvod ex Grulingio

 adeò

adeò commendat Decker in Exercitation. Med. Pract. p. 508. In Phrenitide cœteris paribus terra ſigillata non contemnenda eſt, qvam ex Montano adducit Deodatus in Panth. Hyg. L. III. p. 121.

§. LII.

Deniqve balſamica & vulneraria huc referenda ſunt, qvando ex contuſione, caſu vel vulnere caput dolet, qvæ tamen omnia hic tractare prolixius, non eſt neceſſe. Interim de efficacia ungventi ex matriſylva & alabaſtrini vid. Berengar. de fractur. cran. p. 274. & Foreſtus L. IX. obſ. 31. 32. Ubi neceſſum eſt, ſangvine nimirum congrumato ſub cranio, trepanatio inſtitui poteſt ac debet; aperto enim hôc, exemptoqve cruore, promte ſedatur ortus inde capitis dolor.

§. LIII.

In dolore gravativo omnibus modis evacuatio inſtituenda eſt. Si ex plethora dolor iſte naſcatur, vena ſecetur; Si verò ex pituita caput gravante oriatur, incidenda ea eſt, tumqve educenda; Incidunt eam potentisſimè omnia remedia aromatica & ⊖ina, ſpecificè lignum ſanctum ſaſſafras, ſarſaparilla, rad. rhodia & cariophyllata, verbena, betonica ſerpillum, majorana, roſmarinus, & hinc parata ⊖ia volatilia, ſpir. ⊕ cephalicus, ⊖vol. ſuccini, liqv. CC. ſuccinatus. &c.

§. LIV.

Evacuatio autem per plura inſtitui poteſt loca, alia enim magis univerſalis eſt, alia potius particularis, qvæ caput ſaltim reſpicit. Univerſaliter evacuatur pituita per vomitoria & reliqva purgantia potisſimum phlegmagoga dicta. Utitur præterea, aut potius abutitur vulgus pilulis aloëticis, potisſimum aloëphanginis; qvæ tamen hoc in caſu laudem merentur, qvamvis aliàs incaſſum ſæpius adhibeantur.

§. LV.

Spectant huc qvoqve fontanellæ & veſicatoria, qvorum virtutem & efficaciam in cephalalgia etiam diuturna non negabo qvatenus & pituitam & acrimoniam ſangvinis non rarò conjunctam ſenſim ſenſimq; è corpore eliminant; annon autem minori cum moleſtia idem per aliam viam impetrare posſimus alii judicent.

§. LVI.

Propius attingunt hujus morbi cauſam errhina ſeu ſternutatoria & maſticatoria. Sternutamenta per experientiam uſumq; jam comprobata ſunt, è majorana, fl. lil. convall. fol. tabac. rad. Helleb. turpeth

mi

mineral. cum pulvere rad. liqvirit. qvod Decker in Exerc. Medic. Pract. plurimum commendat p.11.& 19. &c. abſit tamen horum abuſus. Qvemadmodum enim ex continuo uſu qvidam nullum omninò commodum ſentiunt, ita alii continuum potius affluxum ſeri hoc ipſo concitant, ut vel nares indeſinenter ſtillent, vel obſtructæ ſint in totum, reſpirationemqve per easdem intercipiant, niſi per ſingula momenta repetant ſternutatoria.

§. LVII.

Maſticatoria in hoc affectu ſufficientisſima ſunt maſtiche & rad. pyrethri; mirum enim eſt, qvanta ſeri viſcidi copia, ſi in ore detineantur, huc confluat. Idem præſtat fumus nicotianæ more conſveto ſuſceptus; non enim deſunt qvi exiſtimant omne catharrorum genus hoc ipſo præſidio debellari poſſe.

§. LIIX.

Qvod dolorem lancinantem concernit, ex acrimonia ſangvinis ſeriqve natum, exiſtimo ſemper ſaporem ſpecificum, ut ita loqvar, humoris peccantis conſiderandum eſſe. Scorbuticos enim qvibus freqventisſimè cephalalgia accidit, appropriata juvant, cochlearia, naſturtium, ſp. ſal ammoniac.& reliqva hic uſitata ⊖ volat. milleped. &c.

§. LIX.

In lue venerea qvæ acerbisſimum plerumq; capitis dolorem conjunctum habet ea conveniunt, qvibus alias utimur in luis venereæ cura, lign. & cortex gvajaci, ſarſaparilla, china. &c.

§. LX.

Qvi ſalivatione delectantur ☿iali ſuosqve ægros torturæ non minus gravi qvam periculo exponere amant, eandem hic qvoqve adhibeant, per me licet; certum tamen eſt, malum ſæpe exaſperari, qvandocunqve in corporibus ſcorbuticis, vel ſimili acri humore refertis, talis cura inſtituitur; qvi enim in ſe minus corroſivus eſt ☿ius fit talis per appoſitionem ⊖ium acrium. Qvodſi autem ☿rii uſum admitterem unqvam ſvaderem eum ad enecandos vermes, ſi qvi forte cauſa exiſtunt cephalalgiæ, qvemadmodum id obſervavit Th. Bartholinus C.VI. Hiſt.III.

§. LXI.

In dolore capitis tenſivo, cū per conſenſum ordinariè naſcatur, reſpiciendū eſt maximè ad partē primariò affectam maliqve fomitē. Si è ventriculo oriatur, cognoſcenda eſt vitii natura, nunc enim acidum acre in eo habitat, qvod & ventriculum rodit, & eundem dolorem per nervos ſtomachicos ad caput transfert, tumqve omnia ea qvæ acidum deſtruunt juvant, ita ut oculi ♋. qvoq; & Ol. ♀ri per deliq. mirum ſæpe & præſentaneum afferant auxilium.

§. LXII.

§. LXII.

Nunc verò ventriculus à pituita ſaltim gravatur cibisqve indigeſtis, qvo in caſu vel vomitus ſpontaneus, vel arte provocatus in momento cephalalgiam mitigat, vel penitus tollit. Hunc qvi metuit, ſtomachica aſſumere poteſt, aromatica, ſpir. vin. & reliqva, à qvib9 digeſtio prima alias promovetur & acceleratur.

§. LXIII.

Præterea notum eſt in malo hypochondriaco imò & aliis morbis cum alvi obſtructione conjunctis, cephalalgiam obſervari, plus minus gravem, ideò, qvod inteſtinum colon pondere induratorum fecum gravatum, in conſenſum rapiat connexum ventriculum, & conſeqventer ejusdem nervos. Clysmata ergo, niſi aliæ circumſtantiæ ea diſvadeant v.g. malignitas purpuræ & petechiarum &c. uti & ſuppoſitoria, optimo cum conſilio atqve levamine doloris applicantur.

§. LXIV.

Si ex lienis vitio caput doleat. ♂ialia, ♄ina & qvæ alias ſpecificè lieni dicata ſunt, v.g. cappares, cuſcuta, ruta, rad. filicis, cortex & lignum tamariſci, chelidonium majus &c. utramqve abſolvunt paginam.

§. LXV.

Ex uteri paſſione ſi caput doleat præſentiſſimum eſt remedium eſſentia caſtorei ritè parata, liq. CC. ſuccin. & reliqvus antihyſtericorum exercitus. In genere ſive ab his jam recenſitis partibus, ſive ab aliis, renibus, diaphragmate, &c. oriatur per conſenſum cephalalgia, antiſpaſmodica exhiberi poſſunt, plurimum ergò uſum habet cinnabaris ♃ii æqve ac nativa, pulvis ille cephalicus Dn. D. Michaelis, atqve ſimilia, præſertim cum opio legitimè correcto ſociata.

§. LXVI.

In dolore pulſatorio plura conveniunt remedia qvæ ſupra in ardente commendavi, cum omnis ardens pulſatorius ſimul ſit, qvamvis viciſſim pulſatorius detur ſine ardente; fieri enim ſolet ut nunc qvidem ſangvis commoveatur absq; notabili æſtu, ob defectum ſpirituum, nunc verò commotis ſpiritibus ſimul æſtuet ſangvis. In illo igitur caſu, qvando ex motu corporis circa tempora pulſant arteriæ cum dolore, qvies ſufficit; in hoc, juxta methodum ſuperius traditam nunc V. S. nunc opiata atqve alia admitti poſſunt.

§. LXVII.

Qvod ſupereſt, in dolore mixto nihil novi occurrit; ſatis eſt, ſi pro ratione illius vel conjungantur remedia, vel ſeligantur qvæ pluribus indicationibus ſatisfaciunt. Hæc ſufficiant.

S. D. G.